

15. Alexandr Solženicyn – Jeden den Ivana Děnisoviče

Autor

Celé jméno: Aleksandr Isajevič Solženicyn

Vzdělání:

- Gymnázium v Rostově na Donu
- Rostovská státní univerzita (práva a literatura)

Vojenská služba a věznění:

- Důstojník v Rudé armádě během druhé světové války
- 1945 zatčen za kritiku Stalina, odsouzen k osmiletému pobytu v sibiřských pracovních táborech (Gulag) a následné vnitřní vyhnanství

Literární průlom:

- 1962 vydal novelu *Jeden den Ivana Děnisoviče*, první otevřená výpověď o táboře, schválená Nikitou Chruščovem

Hlavní díla:

- *Jeden den Ivana Děnisoviče* (1962)
- *Rakovinné lože* (1966)
- *V prvním kruhu* (1968)
- *Gulag Archipelago* (1973) – rozsáhlé dokumentární dílo, které odhalilo zvěrstva sovětského tábornického systému

Nobelova cena za literaturu: oceněn v roce 1970 „za etickou sílu, s níž obnovil nezastupitelné tradice ruské literatury“

Vyhnanství a návrat:

- 1974 zbaven sovětského občanství, exil ve Švýcarsku a USA (Vermont)
- 1990 občanství obnoveno, 1994 se vrátil do Ruska a žil tam až do své smrti

Odkaz:

- Považován za klíčovou postavu ruské disidentské literatury a hlas proti totalitarismu
- Jeho práce zásadně přispěly k odhalení reality Gulagu a měla globální dopad na vnímání sovětského režimu

Děj

Novela je popisem jednoho obyčejného lednového dne roku 1951 v gulagu na Sibiři, na jehož pozadí je vyprávěn životní příběh čtyřicetiletého vězně Ivana Děnísoviče Šuchova, táborové číslo Šč-854, za války odsouzeného na deset let nucených prací za velezradu. Zachycuje drsné životní podmínky v táboře; zimu, nedostatek jídla, vztahy s dozorcí i spoluvězni, hierarchii členů tábora, opakované trestání, často i z malicherných příčin, a těžkou fyzickou práci káránců, v táborovém žargonu „kárů“.

<https://www.gmct.cz/media/files/library/PDF/Jeden%20den%20Ivana%20D%C4%9Bnisovi%C4%8D%C4%9Bn%20-%20Alexandr%20Sol%20-%20C5%BEenicyn.pdf>

O dílu

Žánr a vydání

- **Typ díla:** krátká novela (povídka)
- **Originální název:** *Один день Ивана Денисовича*
- **První publikace:** listopad 1962 v sovětském literárním časopise *Novyj Mir* – jako první otevřená výpověď o Gulagu v SSSR
- **Knižní vydání:** 1963 u Signet Classic (USA); první anglické překlady téže doby

Prostředí a čas

- **Místo děje:** pracovní tábor (Gulag) v Sovětském svazu, pravděpodobně Sibiř
- **Časová rovina:** počátek 50. let 20. století (jediný zachycený den v životě vězně)

Hlavní postavy

- **Ivan Denisovič Šuchov:** protagonista, bývalý voják odsouzený za „vlastizradu“, zobrazen skrze jeho každodenní úsilí o přežití
- **Aljoshka:** věřící baptista, uchovává si Bibli a náboženskou naději
- **Gopčik:** mladý vězeň, připomíná Šuchovovu roztroušenou rodinu, budí v něm starost
- **Tiurin & Fetiukov:** představitelé táborové hierarchie (dozorci, podřízený slaboch)

Témata a motivy

- **Úcta k lidské důstojnosti:** Šuchov si udržuje vnitřní svobodu i tváří v tvář otrocké práci
- **Mechanismy útlu a bezpráví:** arbitrážní spory o ranní docházku, rozdělování potravin
- **Víra a solidarita:** křehké pouto mezi spoluvězni a hledání duchovní opory
- **Čas jako trest:** přetrvávající odpočet „solů“, kdy každý zlom v denním režimu znamená přežití

Stylistika a forma

- **Vypravěčství v první osobě:** deníkové logy Šuchova kombinované s vnějším popisem
- **Realistický, strohý jazyk:** úsporné věty, minimum poetizujících prvků – „ledovcová teorie“
- **Krátké kapitoly:** gradace napětí z drobných momentů (přestávky na jídlo, inspekce, práce)

Historický význam

- **Průlomové vydání v SSSR:** jediné dílo schválené Chruščovovou destalinizací, otevřelo debatu o gulazích
- **Odkaz v literatuře:** zásadní impuls pro ruskou disidentskou literaturu, později Nobelova cena Solženicyna (1970)

Proč číst dnes?

- Nadčasové vykreslení síly lidského ducha v nelidských podmínkách
- Ukazuje, jak drobné rituály a vzájemná pomoc zachraňují před ztrátou identity
- Důležitý historický dokument i mistrovská ukázka minimalistického vyprávění